

Titus Burckhardt - A konzervatív ember

2014 február 26. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

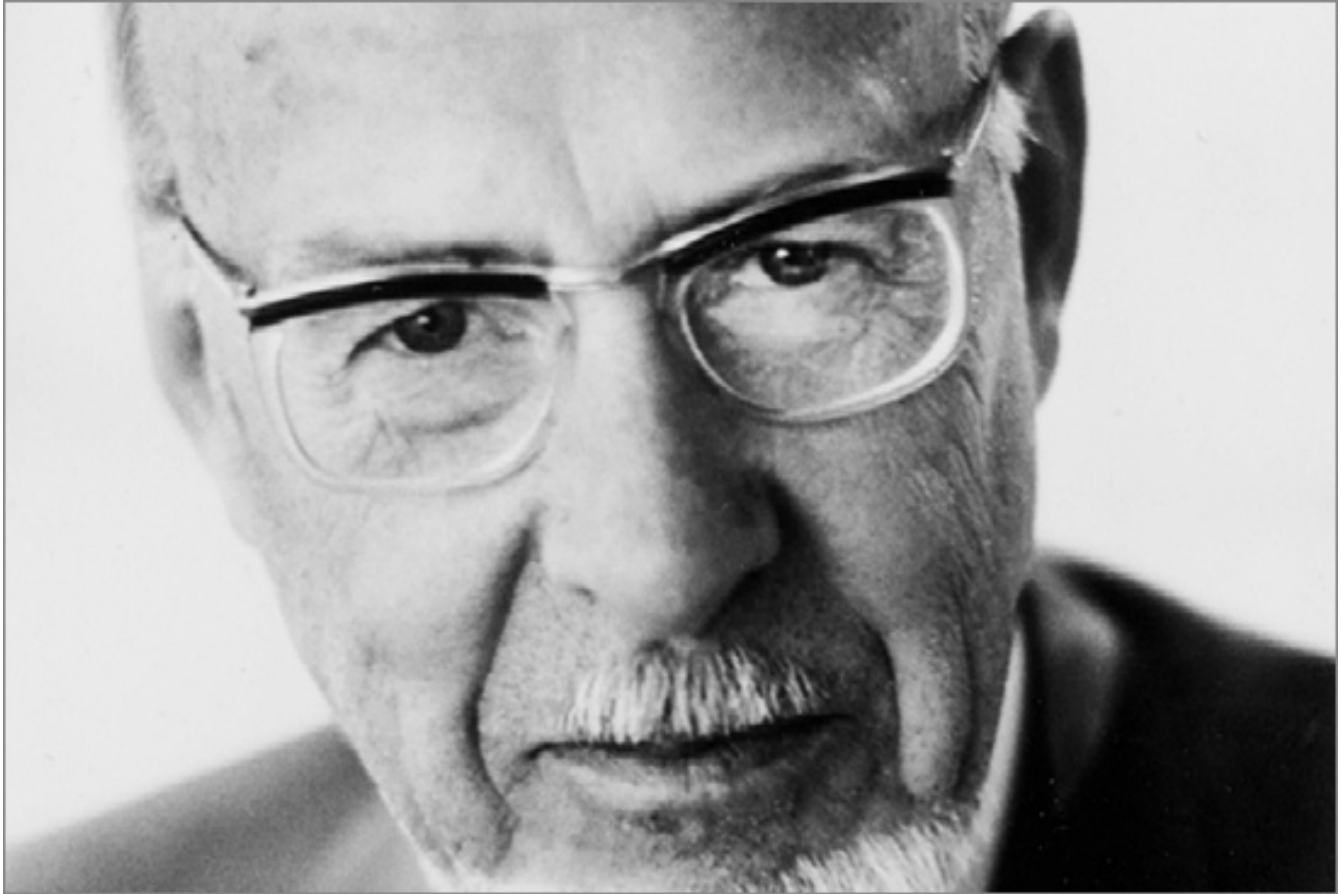
értékelve

Még nincs

Mérték

Ha a szó politikai mellékjelentéseit figyelmen kívül hagyjuk, akkor az az ember konzervatív, aki valamit meg akar ?rizni. Hogy dönthessünk a konzervatív magatartás helyes vagy helytelen voltáról, elég azt végiggondolnunk, hogy mi az, amit meg akar ?rizni.

Ha azok a társadalmi szokások, amelyeket támogat, összhangban vannak az ember legfőbb céljaival és megegyeznek legmélyebb szükségleteivel, akkor azok miért ne lehetnének ugyanolyan jók - ha nem jobbak -, mint bármely újdonság, ami az idők során keletkezhet. Az lenne a helyes, ha így gondolkodnánk, de a ma embere messze került ettől a mentalitástól. Ha nem is tagadja meg automatikusan a múltat, nem is a technikai fejlődést vár minden jót, általában elítéleteket táplál minden konzervatív magatartással szemben, mivel - akár öntudatlanul - befolyásolja az a materialista nézet, hogy a „konzerválás” ellentétben áll az állandóan változó élettel, s ezért tespedéshez vezet.

A technikai fejlődéssel lépést nem tartó közösségek nélkülözése úgy tűnik, mintha megerősítené ezt a véleményt, de sokan nem veszik észre, hogy ez inkább ösztönzés a további fejlődésre, mintsem valódi magyarázat. Az a modern dogma, amely szerint mindennek változnia kell, igyekszik maga alá gyúrni az embert. Még azok is, akik magukat hívő keresztényeknek tartják, hangosan hirdetik, hogy az ember a változás szükségszerűségében él, és nemcsak hogy a környezet által befolyásolt érzések és a gondolkodás, hanem az ember legbelső lénye is elkerülhetetlenül változik. Az emberről azt állítják, hogy mind értelmileg, mind szellemileg egyre felbrendübbé válik, következésképpen a huszadik századi emberre úgy tekintenek, mint aki alapvetően különbözik a korábbi idők emberétől.

Az e véleményen lévők, nem veszik figyelembe azt a minden vallás által kinyilatkoztatott igazságot, hogy az ember; attól ember, hogy van benne egy olyan szellemi középpont, amely nincs alárendelve a dolgok áramlásának. E középpont nélkül, amely az ember ítéletalkotó képességének a forrása - és amit az igazságérzetet m ködtet? szellemi erőnek nevezhetünk -, még a környező világban zajló változásokat sem tudnánk felismerni, mivel - ahogy Arisztotelész mondta - azok, akik azt állítják, hogy minden, ideértve az igazságot is, állandóan változik, ellentmondanak önmaguknak: ha minden változik, akkor milyen alapon gondolják, hogy megfogalmazhatnak bármily érvényes állítást, vagy kijelentést?

Szükséges-e megjegyezni, hogy az ember szellemi középpontja több, mint az ösztönöknek és benyomásoknak alávetett psziché, több, mint a racionális gondolkodás? Létezik az emberben valami, ami t az örökkévalóhoz f?zi, és ez pontosan ott található, ahol „az Igazi Fény, amely megvilágosít minden e világrajöv? embert” (János 1,9), megérinti a pszichikai és fizikai képességek szintjét.

Ha ezt a megváltoztathatatlan lényegét - csakúgy, mint a kör kiterjedés nélküli középpontját - nem is lehet közvetlenül megragadni az emberben, a hozzá vezet? utakat azért ismerhetjük: olyanok, mint azok a sugarak, amelyek a kör középpontja felé futnak. Ezek az utak jelentik a maradandó elemet minden szellemi hagyományban, ezek szolgálnak útmutatóként a cselekvéshez; valamint azokhoz a társadalmi szokásokhoz, amelyek a középpont felé irányulnak, ezek az utak képezik valódi alapját minden igazi konzervatív magatartásnak. Mert a társadalmi formák meg?rzésének kívánsága mögött csak akkor van értelem - a formák csak akkor lehetnek tartósak -, ha az emberi valóság id?tlen középpontján alapulnak.

Egy olyan kultúrában - amely szakrális eredetének köszönhet?en a szellemi középpont és ezáltal az örökkévaló felé irányul - a konzervatív beállítottság értéke, egyáltalán a konzervatív beállítottság nem válhat kérdésessé, hiszen magának a „konzervatív”-nak a fogalma sem létezik. Egy keresztény társadalomban az ember - többé-kevésbé tudatosan és önszántából - keresztény, egy iszlám társadalomban muszlim, egy buddhista társadalomban buddhista és így tovább. Máskülönbem nem tartozik az adott közösséghez, nem is része annak, kívülálló, esetleg titokban ellenséges is lehet vele szemben.

Egy ilyen kultúra abból a szellemi er?ből táplálkozik, amely a legmagasabbtól a legalacsonyabbig mindenre rányomja bélyegét, és ebben nyilvánul meg valódi alkotókészsége. Ugyanakkor szüksége van olyan meg?rz? er?kre, amelyek nélkül a társadalmi formák rövid id?n belül elt?nnének. Az a helyes, ha egy ilyen társadalom összetartó és egységes hitében, h?séges hagyományaihoz, egy konzervatív vagy konzervatív beállítottsághoz, mivel ezen tulajdonságok kölcsönösen feltételezik egymást.

A konzervatív magatartás csak akkor válik kérdésessé, amikor a társadalom rendjét - akár csak a modern Európában - már nem az örökkévaló határozza meg. Ilyenkor minden esetben fölmerül a kérdés, hogy a valaha mindent magában foglaló rendnek milyen töredékei vagy emlékei érdemesek a meg?rzésre. A társadalom minden egyes állapotában (és ma az egyik állapot a másikat egyre gyorsuló ütemben követi) az eredeti minták tükröz?nek valamilyen módon. Még ha a korábbi szerkezetet le is rombolják, bizonyos részek akkor is érvényben maradnak, és minden egyes múlttal történt szakítás után egy új egyensúlyi helyzet alakul ki, bármennyire torz és bizonytalan is az. Bizonyos központi értékek visszavonhatatlanul elvesznek, míg mások, amelyek korábban sokkalta kisebb jelent?ség?ek voltak, el?térbe kerülnek. Annak érdekében, nehogy ezek az értékek is elveszenek, talán jobb lenne meg?rizni a meglév? egyensúlyt, mintsem kockára tenni azt egy - a teljes megújítást célzó - bizonytalan kísérletben.

E választási lehet?séggel együtt maga a „konzervatív” kifejezés is megjelent (Európában el?ször a napóleoni háborúk idején vált általánossá), s ezt a fogalmat azóta is megterheli a dilemma, ami ebben a választásban rejlik. Minden konzervatív embert azzal gyanúsítanak, hogy csak saját társadalmi el?jogait - bármily csekélyek lehetnek is azok - kívánja meg?rizni. Így az a kérdés, hogy a meg?rizni kívánt dolog érdemes-e meg?rzésre, válasz nélkül marad. De miért ne eshetnének egybe egyes csoportok személyes el?nyei az igazságossággal?

Azt, hogy az ember értelme nem fejl?dik kell?képpen, ha megfelel? küls? hatások hiányoznak, a mai átlagos ember gondolkozása bizonyítja. Nagyon kevesen tudják elképzelni - általában csak azok, akik fiatalokként még tapasztalhatták a „régir rend” maradványait, vagy azok, akiknek sikerült meglátogatniuk egy még tradicionális keleti kultúrát -, hogy milyen harmóniát és bels? békét képes teremteni nem csupán az uralkodó, hanem a dolgozó osztályok számára is egy olyan társadalmi rend, amely az ember természetes hivatása és szellemi funkciói szerint tagolódik.

Bármennyire igazságos is egy társadalom egészét tekintve, mindig lesznek elégedetlenek, de biztos jele van annak, hogy a fennálló rend képes-e boldogságot nyújtani a többségnek: ez a jel benne foglaltatik minden olyan dologban, amit nem valami anyagi célból, hanem örömmel és odaadással készítettek. Egy olyan kultúra, ahol a m?vészetek egy külön erre a célra kim?velt csoport kizárólagos tulajdonát képezik, és így nincs többé népm?vészet vagy egy egyetemes m?vészeti nyelv, nem felel meg ennek a szempontnak.

A munka küls? jutalma az általa megszerzett anyagi javakban található, de van bels? jutalma is: arra figyelmezteti az embert, hogy a természet és az Isten által mi is ? lényegét tekintve, és ebb?l a szempontból nem mindig a legsikeresebb foglalkozások a legboldogabbak. A földet m?velni, az es?ért imádkozni, a megmunkálatlan anyagból valami értelmeset alkotni, emberek szükségleteit mások feleslegével pótolni, uralkodni (készen arra, hogy alattvalóiért akár életét áldozza), az igazságot tanítani: az ilyen hivatások kiváltságossága „felül?l” és belül?l jön. Fel lehet tenni a kérdést, hogy a „fejl?dés” során ezen elhivatottak száma emelkedett-e vagy csökkent.

Az ember megtalálta saját feladatát - mondanák sokan ma -, amikor munkásként gépeket irányít. De az ember

igazi feladata az, hogy imádkozzon és áldjon, küzdjön és uralkodjon, teremtsen és építsen, vessen és arasson, vezessen és engedelmeskedjen: mindezek elválaszthatatlanok az embertől.

Amikor ma egy bizonyos városi réteg azt követeli a papjától, hogy vesse le hivatásának külső jeleit és - amennyire csak lehetséges - éljen úgy, mint a többi ember, csak azt bizonyítja, hogy ezek a csoportok már nem tudják, mi is az ember valójában. Pedig a papot mint embert megérteni annak a felismerését jelenti, hogy a papi méltóság végtelenül közelebb van az eredeti emberi természethez, mint a „hétköznapi” ember szerepe. Minden istenközpontú kultúra ismeri a társadalmi osztályoknak (vagy kasztoknak) egy többé-kevésbé nyilvánvaló hierarchiáját. Ez nem azt jelenti, hogy az embert egy olyan résznek tekinti, akinek az önmegvalósulása csak a nép egészének tagjaként képzelhető el. Éppen ellenkezőleg, ez azt jelenti, hogy az emberi természet túl gazdag ahhoz, hogy mindenki minden pillanatban képes legyen összes lehetőségének változatait megvalósítani. A tökéletes ember nem ezeknek a változatoknak a végösszege, hanem olyan valaki, aki rendeltetésének lényegét birtokolja. Ha a hierarchia szerint felépült társadalmak képesek voltak önmagukat évezredekig életben tartani, akkor ez nem az emberek passzivitása vagy az uralkodók hatalma miatt volt, hanem azért, mert egy ilyen társadalmi rend megfelelt az ember eredendő természetének.

Létezik egy széles körben elterjedt tévedés, miszerint a polgárság egy - természeténél fogva - konzervatív osztály. Ez az osztály eredetileg egyet jelentett a városi kultúrával, ahonnan az elmúlt ötszáz év forradalmi indultak. A polgárság - különösen a francia forradalom után - valóban konzervatív szerepet játszott, és időnként el is fogadott néhány arisztokratikus eszmét, de közben kiüresítette és fokozatosan meghamisította azokat. A polgárság tagjai között mindig akadtak olyanok, akik értelmi megfontolások miatt voltak konzervatívok, de ők kezdettől fogva kisebbséget képeztek. A parasztok általában konzervatívoknak mondhatók, mert úgymond tapasztalatból tudják - vajon hányan tudják még közülük -, hogy létük megszámlálhatatlan egymással összefüggő erőt önmagát folytonosan megújító egyensúlyától függ, és az ember nem változtathatja meg eme egyensúlyi állapot bármely részét anélkül, hogy a többire hatást ne gyakorolna. Ha megváltoztatjuk a patak útvonalát, akkor az egész terület növényvilága megváltozik; ha kiirtunk egy állatfajt, akkor egy másik fog túlságosan elszaporodni. A parasztok nem hisznek abban, hogy valaha is lehetséges lesz eszt vagy napsütést elállítani akarataink szerint.

Téves lenne ebből azt a következtetést levonni, hogy a konzervatív magatartás mindenképp fölé a mozdulatlanossággal és az ember földhözköttöttségével lenne egyenlő, mivel már többen bebizonyították, hogy egy emberi közösség sem olyan konzervatív, mint a nomádok. Állandó vándorlásaik alatt a nomádok gondot fordítanak arra, hogy megőrizzék nyelvüket és szokásaikat, tudatosan ellenállva az idő eróziójának - konzervatív embernek lenni nem jelent egyet a tétlenséggel.

A konzervativitás alapvetően arisztokratikus tulajdonság, ebből a szempontból a nomádok sokban hasonlítanak a nemesekre, vagy pontosabban a harcosok kasztjából származó nemesség és a nomádság természetszerűleg hasonló. Ugyanakkor annak a nemességnek a lényege, amelyet még nem rontott meg az udvar vagy a városi élet, hanem még mindig a földhöz kötődik, a parasztságéhoz hasonlít. Viszont a nemesség a hagyomány és a méltóság által tudatában van a természet és a lélek erői egységének, s egy olyan felsőbbrendűséggel rendelkezik, amelyet aligha lehet elsajátítani másfajta úton; és bárkinek, aki tudatában van valódi felsőbbrendűségének, joga van kitartani mellette, csakúgy, mint bármely mesterség mesterének joga van elnyben részesíteni saját ítéletét a hozzá nem értőével szemben.

Be kell látni, hogy az arisztokrácia hatalma mind természetes, mind erkölcsi állapotán nyugszik: a természetes állapot azt jelenti, hogy ugyanazon törzsen vagy családon belül bizonyos minőségek és képességek örökölnek, az erkölcsi állapot pedig a „noblesse oblige” tartalmával egyenértékű: minél magasabb társadalmi osztály tagja valaki - és ennek megfelelően minél több kiváltsággal rendelkezik -, annál nagyobb a felelősség és kötelesség terhe. Minél kisebb a rang, annál kevesebb a hatalom és a kötelesség; a társadalom legalján pedig a tényleges erkölcsi felelősség nélküli passzív emberek helyezkednek el.

Ha a dolgok állapota nem mindig tökéletes, ez nem elsősorban az örökletes természetes állapota miatt van, mivel az örökletes meghatározatlan ideig képes biztosítani egy „kaszt” homogén természetét. Ami kérdésesebb, az annak az erkölcsi törvénynek a betartása, ami a jogok és kötelességek igazságos kombinációját követeli meg. Nincs olyan társadalmi rendszer, amely kizárná a hatalommal való visszaélés lehetőségét, és ha létezne is ilyen, akkor az nem lenne emberi, mert az ember csak akkor lehet ember, ha egyszerre engedelmeskedik egy szellemi és egy természetes törvénynek. Az örökölt hatalommal való visszaélés ténye tehát még nem érv a nemesség szükségessége ellen. Éppen ellenkezőleg: annak a néhány embernek a példája, akik, miután megfosztották őket örökölt kiváltságaiktól, de nem tagadták meg hagyományos felelősségüket, bizonyos az arisztokrácia erkölcsi hivatása mellett.

Amikor sok országban az arisztokrácia elbukott saját önkényessége miatt, ez elsősorban nem azért volt, mert önkényesen bánt az alsóbb néposztályokkal, hanem azért, mert egy olyan magasabb vallási törvénnyel szemben foglalt el önkényes pozíciót, amely felruházta az uralkodáshoz szükséges erkölcsi alappal, és kegyelme által megszabta az erők jogának határait.

A társadalom hierarchikus rendjének bukása után, ami szinte valamennyi tradicionális forma bukását is jelentette, a tudatosan konzervatív ember mintegy légtüres térben él. Egyedül van egy olyan világban, amely láthatatlanul rabságban tartja az embereket, de közben azzal kérkedik, hogy szabad; és mindent elnyomó uniformizmusa közben azt hirdeti magáról, hogy lehetőségekben gazdag. Azt harsogják fülébe, hogy az emberiség fokozatosan egyre magasabb szinteket ér el, hogy az emberi természet sok millió éves fejlődés után olyan változáson ment keresztül, ami el fog vezetni a természet felett való végső győzelemig.

A tudatosan konzervatív ember magányosan áll a józanságukat elvesztettek között, egyedüli ember az alvajárók között, akik álmaikat összekeverik a valósággal. Értelme és tapasztalata által tudja, hogy az ember, bármennyire is lelkesedik új dolgok iránt, ugyanaz maradt jóban és rosszban; az alapvető kérdések az emberi életben mindig ugyanazok maradtak, a válaszok rájuk mindig is ismertek voltak, és amennyire csak ki lehetett fejezni szavakban, az egyik nemzedék a másikra hagyományozta azokat. A tudatosan konzervatív ember ezt az örökséget ápolja.

Mivel az élet szinte valamennyi tradicionális formáját lerombolták már, csak ritkán adatik meg neki az a lehetőség, hogy egy minden szempontból hasznos és értelmes munkában tudjon részt venni. De minden vesztesége egyben nyereség is. A tradicionális formák eltűnése éberségre, a környező világban tapasztalható zűrzavar pedig arra szólít fel minket, hogy minden lényegtelen kikerülve a lényeges felé forduljunk.

Fordította: Zsitnyár László. Első megjelenés: Arkhé 1., 1996, Budapest.

(*Titus Burckhardt írását, korábban az oldalon mások - [Megadja Gábor](#), [Pánczél Hegedűs János](#) - kifejtettek továbbgondolása miatt adjuk most közre. E mellett pont itt szeretnénk felhívni a figyelmet egy általunk is támogatott kezdeményezésre, amely [a "magyar konzervatív kánont" igyekezett nemrég összerakni.](#))

Tisztelt olvasók! Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkkukkal" a **Flag Polgári Magazin** facebook oldalát, a következő címen: <https://www.facebook.com/flagmagazin>

- Minden "lájk számít, segíti a magazin működését!

Köszönettel és barátsággal!

www.flagmagazin.hu

Ajánló